

Střípky z minulosti aneb Dějiny újezdu bojanovského

V letech 1906 – 1926 vyšly zásluhou několika osvícených učitelů čtyři díly naprosto unikátní publikace „Chrudimsko a Nasavrcko“. *„Mnohé příčiny byly, proč učitelstvo okresu chrudimského rozhodlo se vydati velké čtyřdílné popisné dílo soudních okresů chrudimského a nasavrckého... touha poznati vlastní kraj a sledovati historii zákonů přírodních i kulturní práce lidstva.“* Níže uvedené informace najdete v posledním díle výboru, na jehož vznik, na rozdíl od jiných obcí, Bojanov nepříspěl. A přitom se o něm díky této knize tolik dovídáme...

Chrudimsko, ležící v blízkosti hranic s Moravou, náleželo mocnému rodu Slavníkovců, a to až do jejich vyvraždění roku 995. Poté připadlo přemyslovskému rodu. Za dob Slavníkovců bylo Chrudimsko obydleno řídce, nejvíc lidí se usídlilo v povodí Chrudimky (*Ještě ve 12. století byla Chrudimka nazývána Kamenice*). Velký význam měly tři újezdy¹: žestocký, podlažický a bojanovský.

Újezd bojanovský patřil ke klášteru vilémovskému. Jedna z prvních prokazatelných zmínek pochází z roku 1329, z listiny je patrné, že újezd existoval dávno před tímto rokem. Dnes se uvádí jako mezník, kdy byl újezd prvně zmíněn, rok 1126. Soudí se, že újezd se stal majetkem vrchnosti ve Vilémově již v době vzniku samotného benediktinského kláštera sv. Petra a Pavla. Součástí bojanovského újezdu byl i hrad Oheb, jenž byl postaven k jeho ochraně. Též se ví, že na přelomu 13. a 14. století se na severní hranici újezdu těžilo zlato (*např. potok Zlatník, oblast zvaná Zlatnice aj.*)².

V újezdu bojanovském žilo v dané době velmi málo obyvatel. *„Kláštery, dostavše totiž veliké území poznaly záhy, že újezdy ty jsou liduprázdné, nejsou jim nijak ku prospěchu. A poněvadž šlo klášterům o rozmnožení statků, začaly kolonizovati, tj. povolávati do svých území osadníky, kteří zakládali vesnice, dvory a.p.“* Vilémovský klášter kolonizoval prostřednictvím tzv. lokátora, s nímž ujednal smlouvu, že s přivedenými lidmi vyseká nebo vypálí les – tak vznikly např. Proseč, Prosíčka či Hořelec – obdělá půdu a rozdělí lány mezi osadníky. Přesto *„ještě ve 14. věku jmenuje se újezd bojanovský pustý.“* Co bylo příčinou zpusnutí bojanovského újezdu? Slavný německý kulturní historik Lippert vyslovil hypotézu, že v dané oblasti se začalo s osidlováním poměrně pozdě, neboť až k Bojanovu sahal pohraniční les, kterým vedly průseky se zemskými stezkami. Dalším důvodem mohlo být vyplnění oblasti Janem Lucemburským v 1. polovině 14. st. (*zřejmě roku 1318*).

¹ Ve starém českém právu se slovem újezd rozumělo území, které bylo buď prodáno, nebo darováno. Za přítomnosti svědků, někdy celých osad, se hranice újezdu objely a poté zde byly vytyčeny mezníky.

² Musil J. – Netolický P.: *Pozůstatky rýžování zlata v tzv. Bojanovském újezdu*, Archaeologia historica. 2014, roč. 39, č. 2, s. 657-675

Újezd málo vynášel a jeho renovace byla nad síly vilémovského kláštera, z tohoto důvodu ho v roce 1329 vilémovský opat Jaroslav postoupil panu Jindřichu z Lichtenburka (Lichnice), jenž újezd získal se všemi polnostmi, lukami, pastvinami, vodami, honbou, rybolovem a lesy. Klášter si ponechal jen Křižanovice, kde působili klášterní porybní a hajní.

Mínilo se, že pan Jindřich docílí kolonizací většího výtěžku. Ke zmíněnému obvodu náležely vesničky Bojanov, Polánka, Proseč, Morančí, Krásné, Bradlo, Travné, Travenec, Hodonín, Mladoňov, Hradiště, Lhotice, Libkov, Lazy, Vršov, Chlum, Kovářov, Petrkov, Slanín, Výškov, Šiškovice, Licibořice, Holín a Hořovice. Předpoklad nevyšel a ani lichnický pán na bojanovském újezdu nezbohatl. V předhusitské době bojanovský újezd s 24 osadami náležel tzv. mrtvé ruce (= odúmrtí) – tj. získal ho do vlastnictví stát.

V bojanovském újezdě vznikly dvě farnosti – Bojanov (Boynanow) a Licibořice (Lycyboricz, Lucziboricz). Zatímco licibořická fara je na listinách uváděna již v roce 1349, bojanovská vystupuje z anonymity až v roce 1398, kdy je zde zmiňován farář Vilém.

V 15. století připadl bojanovský újezd k hradu Oheb. Od roku 1564 je Bojanov představován jako městečko s vlastním znakem, ve kterém je zobrazen stříbrný meč a stříbrný klíč v červeném poli. Že byl Bojanov koncipován jako poddanské městečko, vyplývá ze studia půdorysu. Městskému charakteru odpovídá nejstarší zástavba s farou a místním kostelem sv. Víta připomínající náměstí.

Ve stejném roce bylo v Bojanově 5 lidí osedlých³, s mlynáři 27; ti platili úroku ročně 65 kop 13 gr. 1 denár, robovali ve žních celkem 26 dní, odváděli 27 slepic, ovsa 13 korců 1 větel a loučného 5 gr. V Kovářově žilo 15 lidí osedlých, kteří platili ročně úrok 5 kop 23 gr. 2 denáry a robovali ve žních celkem 36 dní, odváděli 15 slepic, 15 kuřat a platili loučného 1 kopy a dřevného 21 gr. 2 denáry. V Petrkově byli 2 lidé osedlí, platili úroku 1 kopy 22 gr., roboty ženní konali 16 dní, odváděli 5 slepic a ovsa 5 korců. Dva lidé v Holíně platili celkem 48 gr. úroku, robovali ve žních 8 dní, ovsa odváděli 4 korce a slepic 8. Šest lidí na Hůrce platilo úroků 2 kopy 8 gr., robovalo 16 dní, slepic odvádělo 16 a ovsa 8 korců. Devět lidí v Bezděkově platilo úroku 3 kopy 4 gr., robovalo 22 dní, odvádělo 23 slepic, 12 korců ovsa a 22 gr. loučného.

Vedle dávek vrchnosti a robotní povinnosti na panském museli poddaní konat robotu farskou a odvádět na faru mimo nařízený desátek „*koledu, semeno na olej, vejce zeleného čtvrtku, obláč lnu nebo konopí, sýr, jinak letník nebo za něj z každé krávy 3 kr.*“ I v Bojanově byl každý sedlák povinen přivést na faru sáh dříví. „*Koledou dávali faráři něco hub a lnu.*“

Pokračování někdy příště...

Pěkné jarní dny Vám přeje Lenka Simonová

³ Poddaní, kteří byli držiteli gruntu, tj. rustikálních polností, obytných a hospodářských budov.